

ті, то ні у суду, ні в учасників процесу, ні у банківських установ не виникало б сумнівів і незгоди у практиці перерахування стягнених сум на користь агентства для виплати гонорару авторам.

Законодавство про охорону та захист авторських прав уже значною мірою відповідає міжнародним вимогам, однак деякі питання ще необхідно опрацювати та удосконалити. Розвиток і функціонування правового механізму у галузі авторського права у нашій країні багато в чому буде залежати від становлення національного законодавства та економічних процесів.

Список літератури:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // Відомості Верховної Ради України. 1994. №16. Ст.64. 2. Новицкий Н.Б. Основы римского гражданского права. М., 1982. 3. Макагонова Н.В. О некоторых нерешенных проблемах законодательства по авторскому праву (заметки практика) // Государство и право. 1996. № 1. 5. Заворотько П.П. Охрана прав собственности граждан в стадии исполнения решения // Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 1969.

Р.О. Денисова

АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ТВІР, СТВОРЕНИЙ ЗА НАЙМОМ

Правова регламентація відносин у закритій системі «автор-власник підприємств», глибоко в умовах індивідуальної творчості, без участі інвестора, переважно має своє нормативне та теоретичне обґрунтування. На сьогодні теоретичний інтерес, зумовлений великим практичним значенням проблеми, зосереджується на співвідношенні особистого (індивідуального) та суспільного (колективного) факторів у творчій діяльності, тобто на проблемі правового регулювання службової творчості.

У контексті авторського права – це низка питань по визначенню: поняття «вір, створений за договором найму» (службовий); змісту суб'єктивного права автора службового твору; правового механізму відчуждження автором своїх виключних повноважень щодо використання такого твору тощо. Вказані питання на сьогодні не дістали свого вирішення у Законі України «Про авторське право та суміжні права» (ст. 20) (далі – Закон) [1].

Для кваліфікації творів як службових автор повинен перебувати у трудових відносинах з роботодавцем, формалізованих у трудовому договорі (контракті), у якому має бути визначено, що створення творів входить до службових обов'язків автора. Хоча поняття «службові обов'язки», «службове завдання» ні у діючому авторському законодавстві, ні у проєкті Цивільного кодексу України (ст.446) (далі – ЦК України) [2] не використовуються, та для визначення творчих результатів як службових вони мають велике значення.

«Службові обов'язки» та «службове завдання» – взаємопов'язані та взаємозалежні категорії. Вір вважається службовим навіть якщо його створення вийшло за межі службового завдання, але охоплюється колом службових обов'язків працівника. Таким чином, вирішальним є обумовлене у трудовому договорі коло службових обов'язків. Якщо в трудовому договорі немає умови про те, що створення твору входить в службові

обов'язки автора, то службове завдання має бути оформлене як договір роботодавця з автором про створення твору.

Щодо суб'єктивного права автора службового твору, то пропонується у проекті ЦК України норма зосередила у собі ті ж протиріччя, що і діюча норма. Мова йде про те, що тези «авторське право належить авторові» протистоїть положення про належність виключного права на використання службового твору роботодавцеві. Але ж будь-яке суб'єктивне право є соціальною цінністю лише за умов можливості його реалізації. У даному випадку такої можливості автор службового твору немає.

Первинним суб'єктом авторського права на службовий твір є автор. Факт переходу до роботодавця та обсяг переданих виключних прав на використання такого твору – предмет домовленості працівника та роботодавця. Правосуб'єктність останнього щодо використання службового твору походить і залежна від правосуб'єктності його автора – це впливає із належності авторові усієї сукупності особистих немайнових та майнових повноважень. Згідно з діючим законодавством передача відповідних повноважень та використання службового твору здійснюється на підставі авторського договору про використання такого твору. Цей висновок природно впливає із пп. 1, 5 ст. 29 Закону (проект ЦК України не містить норм аналогічного змісту) та підтверджується як теоретичним, так і практичним досвідом. Підкреслимо безперспективність вирішення питань з охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності засобами лише трудового права – зоно не призначене і неспроможне регулювати питання власності. Трудові відносини закінчуються з припиненням дії трудового договору, відносини ж, пов'язані з використанням результатів, можуть продовжуватися досить довго. Несумісна цивільна відповідальність за неправомірне використання об'єктів інтелектуальної власності з видами відповідальності у трудовому законодавстві.

У широкому розумінні концепція трудового законодавства передбачає пріоритет інтересів, пов'язаних з діяльністю підприємства, над відносинами працівника та роботодавця, а у авторському праві це положення трактується у зворотньому сенсі.

У зв'язку з поставленими проблемами доцільно закріпити за роботодавцем *право вимагати* від автора скласти договір про використання службового твору, з якому кореспондується *обов'язок* автора виконати вказані дії. Обґрунтованість цієї пропозиції підтверджується загальною нормою цивільного права, згідно з якою підставою виникнення цивільних прав та *обов'язків* є створення твору науки, літератури та мистецтва. У коло вказаних обов'язків закономірно вписується і обов'язок автора щодо оформлення відносин з роботодавцем у формі авторського договору про використання результатів службової творчості. Таким чином, найманий працівник складає два договори: трудовий та цивільний (авторський), у якому регулюються відносини щодо використання службових творів.

Пропонований підхід дає змогу роботодавцю гарантувати для себе законну можливість використовувати службовий твір, а автора захишає від невизначеності свого правового статусу та свавілля роботодавця.

Центральним моментом у характеристиці суб'єктивного права автора службового твору є вирішення питання: чи визначається обов'язок робо-

тодавця виналачувати винагороду за використання такого твору як безпечний? Якщо взяти за основу принцип чіткого розмежування винагороди за труд (процес створення твору), та авторської винагороди за використання його, то відповідь буде позитивною. У першому випадку оцінка труда ґрунтується на нормах трудового права, що враховують кваліфікацію працівника, складність завдання, тривалість роботи тощо; оцінка труда у авторському праві можлива тільки за результатами, а саме за закінченим твором, точніше – за ефективністю його використання. Закономірно, що винагорода повинна сплачуватися за реальне (а не потенційне) використання твору, тобто виходячи з фактично отриманих прибутків (доходів) роботодавця.

Отже, вирішення питання щодо авторської винагороди за використання службового твору є прерогативою договірних відносин автора та роботодавця, формалізованих у авторському договорі про використання твору.

Важливим є питання про строк, на який переходить виключне право на використання службового твору. Неприпустимою слід вважати ситуацію безстрокового переходу вказаного права. Беручи за основу те, що вказане питання – предмет домовленості автора та роботодавця, доцільно нормативно закріпити максимальний строк такої передачі.

Виходячи з наведених вище зауважень, пропонуємо таку редакцію норми ЦК України щодо авторського права на твір, створений за наймом (службовий твір):

«1. Авторське право на твір, створений особою, яка працює за наймом (службовий), належить його авторові. 2. Службовим визнається твір, створений у ході виконання службових обов'язків (службового завдання). 3. Особа, з якою автор перебуває у трудових відносинах (роботодавець) має право вимагати від автора складення договору про використання службового твору. 4. Строк, на який переходить виключне право на використання твору, встановлюється за згодою сторін, але не може перевищувати 10 років. 5. Розмір авторської винагороди за кожний вид використання службового твору, а також порядок її виплати встановлюється в авторському договорі про використання службового твору. 6. Роботодавець має право при будь-якому використанні службового твору зазначити своє найменування або вимагати такого зазначення».

Зауважимо, що ніколи та ні за яких обставин авторські повноваження щодо службових творів не повинні припинятися через невизначеність відносин між автором та роботодавцем. З іншого боку, останні повинні чітко визначити в авторському договорі про використання службового твору межі дозволеного для кожного з них правомірного використання такого твору.

Список літератури:

1. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Відом. Верхов. Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. 2. Цивільний кодекс України: Проект від 25 серпня 1996 р. // Українське право. 1996. № 2 (4).